

Czy naprawdę Stephenson był twórcą kolei?

Lokomotywa, która ciągnęła pociąg na linii Londyn-Birmingham w trzydziestych latach ub. stulecia.

Kraków, 6 lutego.

Historia wynalazków i odkryć odpowiada na to pytanie — przecząco. Wskazuje, że Stephenson użył pewne obce, nieraz b. dawne próby i realizacje i że zarówno pojęcie maszyny poruszanej parą, jak i kolei wogóle było znane długo przed rokiem 1814. Nawet mielibyśmy w tym roku pewną rocznicę pierwszej na świecie kolei. Oczywiście nie była ona podobna nawet do stephensonowskiej. Oto już w r. 1541, a więc w epoce t. zw. Odrodzenia, w kopalniach lotaryńskich zakładano w chodnikach komunikacyjnych drewniane szyny, po których toczyły się małe wózki, napelnione wykopaną rudą. I ten właśnie fakt, a nie dopiero odkrycie Stephensona, można biorąc sprawę ściśle „historycznie”, uznać za początek kolejnictwa wogóle. W równe sto lat później, w r. 1641, znakomity pisarz francuski Marion de Lorn zrobił wycieczkę do paryskiego domu warjatów. Oto, co pisze m. in. o tej wizycie. „Przechodziliśmy przez podwórza i ja, półżywy ze strachu, przybliżyłem się do mego towarzysza. W tej chwili za maszyną żelazną krążyła ukazała się straszna twarz i ochryply głos zawołał: „ja nie jestem warjatem! Wcale nie jestem warjatem! Zrobiłem odkrycie, które uszczęśliwi cały świat...”. „Co takiego zrobił — zapytał mój towarzysz, co wynalazł? — „A, wzruszył ramionami dozorca, zupełnie idiotyczna rzecz, nigdy się pan nie domyślił: zastosowanie pary gotującej się wody”. Warjat nazywał się Salomon de Co.

Faktycznie, jak dziś sobie jasno zdajemy oprawę, był to człowiek o tyle tylko może „nie normalny” na umyśle, że — genialny?

W mrokach reakcji siedemnastowiecznej podał on projekt zastosowania pary gotującej się wody do poruszania pojazdów i okrętów i za to „trzeźwi” współcześnie zepchnęli go na samo dno piekła za życia, jakim był niewątpliwie naówczas dom obłąkanych. — Cofając się aż do starożytności, odnajdujemy bez trudu fakt zbudowania pierwszej maszyny parowej już w r. 130 przed Chr. Wykonał to mieszkaniec Aleksandrii Heron. Mianowicie maszyna jego służyła do otwierania i zamykania wrót świątyni. W istocie rzeczy maszyna Herona otworzyła drzwi do zupełnie nowego świata, ale ludzkość jakos przegapiła ten fakt. Przeszło 17 stuleci i oto równie bez praktycznego powodzenia kontynuuje maszynę parową Włoch Battista della Porta. Podobnie jak jego odkrycie z r. 1601, tak też nie miały praktycznego efektu liczne próby, podejmowane przez wspomnianego nieszczęśliwego Salomona de Co, Giovanni Branca, Sommerseta, markiza Worcestera, Newkoma i innych. Dopiero w roku urodzenia Napoleona: 1769 Watt zrozumiał podstawową zasadę zmiany ciepła na energię mechaniczną i ludzkość wstąpiła w epokę pary.

Wracając do naszego głównego tematu, to trzeba to podnieść, że wypuszczony w 1814 przez Stephensona model lokomotywy, prototyp dzisiejszych gigantów, powstał przez gruntowne zapoznanie się wynalazcy z już istniejącymi wówczas maszynami parowymi, był praktycznym wyzyskaniem wcześniejszych zdobyczy myślowych i teoretycznych. Nie jest więc Stephenson twórcą maszyny parowej, czyli pojęcia siły, a tylko pierwszym organizatorem t. zw. dróg żelaznych.

Nie należy sądzić, że wielkie dzieło Stephensona zostało przyjęte z należytym entuzjazmem przez współczesnych Anglików.

Wręcz przeciwnie. I tylko jego pomysłowość, energii i myślowo organizatorskiemu

zawdzięczać należy, że wynalazek kolejnictwa nie spotkał los podobny wymienionym poprzednio wynalazkom. Oto kilka próbek głosów opinii publicznej o odkrywcy i znaczeniu Stephensonowskiej idei. Lord Eldon wyraził publicznie opinie, że „z głębokim ubolewaniem muszę stwierdzić, że inteligentni ludzie północnej Anglii wierzą, iż droga żelazna nie może dać naprawdę ja-

Wnętrze pierwszego wozu sypialnego z przed stu laty.

kichkolwiek korzyści dla ludzkości“. Inny arystokrata wniósł w Izbie Panów wniosek o niedopuszczenie do realizacji wynalazku, ponieważ — drogi żelazne, przechodzące obok jego posiadłości i szum parowozów wypłoszą wszystkie lisy, na które namierza poluje! I linje musiano przesunąć! Gazety pisały: „Lokomotywa przeszkodzi paść się krowom, składać jajka kurcom na widok okropnych maszyn, pedzających z szybkością czterech i pół mil na godzinę“. Duchowieństwo pewnego okręgu przemysłowego uchwaliło na specjalnym zebraniu rezolucję, że „parowóz przeczy prawom boskim i ludzkim“. Lekarze twierdzili, że powietrze będzie zatrute wyciekami dymu i że wszystkie ptaki w okolicy wyginą, właściciele domów bali się pożarów swoich realności od iskiei lokomotywy, farmerzy, przekonani, że pszenica w rejonie drogi żelaznej nie dojrzeje, a konie i bydło zdziczeją ze strachu, powodowali napaści ciemnego tłumu tak, że musiano dla ochrony wynalazcy i jego cennych instrumentów mierzonych zaangażować specjalną służbę ochronną, złożoną z bokserów zawodowych Nic dziwnego, skoro np. baron Briggwater groził zastrzeleniem każdemu, który się odważył szukać w jego posiadłościach terenów odpowiednich pod budowę linii kolejowej. Zaproszeni przez komisję parlamentarną eksperci twierdzili, że Stephenson wziął się do rzeczy, na której się zupełnie nie zna i że po wybudowaniu linii cena gruntów w okręgach przemysłowych spadnie o 20 proc. że budowa pochłonie setki tysięcy funtów i że wreszcie parowóz, ważący sam 6 ton, nigdy nie ruszy z miejsca. Zachowały się charakterystyczne anegdoty, dotyczące owej słynnej debaty parla-

mentarnej: zezwolić, czy nie zezwolić. Oto pewien sceptyk, poseł z okręgu Manchester, zapytał Stephensona: a co się stanie, jeżeli krowa zatarasuje drogę parowozowi? Zda się, że powstanie nader przykra sytuacja. Niewątpliwie — odparł niezmiészany Stephenson — ale dla krowy.

Albo znany i ceniony chirurg O. Cooper oświadczył miał, że jeżeli parlament dopuści do budowy kolei birminghamskiej to — arystokracja angielska przestanie istnieć!

Na usprawiedliwienie owej opinii krajowej trzeba zaznaczyć, że i w innych krajach pomysły Stephensona znalazły nie lepszy oddźwięk: oto w Niemczech lekarze byli zdania, aby szyny i trasę oparkanie dostatecznie wysoko, ponieważ przejeżdżający pociąg może spowodować — ślepotę tych, którzyby się jego biegowi przypatrywali. Zresztą trzeba powiedzieć, że historia wynalazków poucza nas, iż w większości wypadków wynalazcy spotykali się jeśli nie z zupełnie wrogim nastawieniem wśród własnego czy obcego społeczeństwa, to co najmniej z niedowierzaniem. Znany jest fakt, że przy pierwszej próbie publicznej wynalazku fonografu jeden z przyglądających się ekspertów złapał biednego Edisona za gardło, wciągając: „przez z tym szarlatanem i brzuchomówcą!“

Ze wynalazca w rodzaju Stephensona miał szczęście, iż urodził się później niż Bogu ducha winny Salomon de Co, o tem przekonaniu może oświadczenie członka parlamentu Herberta Henryka w r. 1671, który powiedział, że „człowieka, który twierdzi, że drogę z Londynu do Edynburga można przejechać w ciągu siedmiu dni — należy umieścić w domu warjatów“. Ładna perspektywa dla wynalazczych geniuszów! Niema co...

Umysłnie przytoczyłem głosy ówczesnej opinii w tak wielkim wyborze, aby podkreślić wielką siłę woli Stephensona, który

Twórca pierwszej lokomotywy, Stephenson.

otwarcie wrót dla ery przemysłowej i ryce-ry przemysłu, walczących sprytem i złotem. W tymże samym roku była otwarta kilingwortska linja kolejowa, po której jeździły parowozy konstrukcji Stephensona. We wrześniu 1825 powstaje linja Stok-tow—Darlington. W obecności olbrzymiego tłumu ruszył parowóz, kierowany przez Stephensona, ciągnąc pociąg złożony z 38 wagonów. Siła maszyny była tak wielka, iż zachwycony dziennikarz współczesny notuje ze zdumieniem, iż szybkość pociągu dochodziła aż do 20 km na godzinę!

W pięć lat później, we wrześniu 1830 otwarto regularną komunikację kolejową między Liverpoolem a Manchesterem.

Zastosowanie i zaprowadzenie kolejnictwa, wbrew początkowym oporom, posuwało się od tej chwili na całym globie z ogromną szybkością, „drując“ i wiążąc ze sobą najodleglejsze miejscowości. Niemcy zaprowadzają pierwszą linję stałą w r. 1835 między Norymburgą a Führt, Stany Zjednoczone nieco wcześniej, bo w 1829, z kolei Francja w 1837, Austria w 1838, Rosja i Włochy w 1839, następnie poszły Danja, Szwajcaria, Hiszpanja, Kanada, Meksyk, Szwecja, Indje, Norwegja, Portugalia, Brazylja, Australia, w 1856 Egipt, w cztery lata później Turcja, w 1869 Grecja i Rumunja, w 1872 Japonja a wkońcu i Chiny. Co do szyn — aby już dać pełny obraz, to pierwsze szyny żelazne położono w Anglii w r. 1738 a w r. 1776 udoskonalono je przez wynalezienie szyn z wyżłobieniami.

St. Dub.

Pierwszy głośnik radiowy w meczecie.

(=) Bejrut, 6 lutego. Miarodajne władze muzułmańskie postanowiły zainstalować głośniki radiowe w meczecie Ommayada w Bejrucie. Jest to pierwszy wypadek na świecie urządzenia w meczecie tej nowoczesnej inowacji technicznej.

W kilku wierszach.

Irlandzki komitet św. Patrika w Nowym Jorku przyjął w niedzielę jednogłośnie szereg rezolucyj, skierowanych przeciw amerykańskiemu przedłożeniu „Lend Lease“, jak również przeciwko wydaniu irlandzkich baz morskich Anglii.

* * *

Na zaproszenie komisarza Rzeszy Terbovena przybyło do Berlina 14 czołowych osobistości norweskich związków zawodowych.

* * *

Podsekretarzem stanu w rumuńskim ministerstwie oświaty został mianowany prof. John Sandu.

* * *

Australijski kanclerz skarbu Fadden podał według agencji Reutera do wiadomości, że kosza wojenne Australji w ciągu 6 miesięcy t. j. do 31 grudnia wyniosły 65 milionów funtów szterlingów (t. j. ponad 1.400 milionów złotych).

* * *

Policja Jugosławji wysłedziła ostatnio 29 właścicieli lokalów restauracyjnych, którzy uprawiali paskarstwo i ukarała ich grzywną po 5000 dynarów i 30 dni aresztu.

* * *

W średnich szkołach wojskowych zaprowadzono ostatnio dla młodych oficerów rosyjskich obowiązkową naukę tańca.

Pierwszy pojazd parowy z przed 200 laty.

Populacyjna polityka Hiszpanji.

Madryt, 6 lutego. Podczas kongresu ko-

Minister wskazał na wielkie zadania, jak-

Ilu jest bezrobotnych w Belgii?

Bruksela, 6 lutego. Według urzędowych

Ilość robotników belgijskich pracujących

Priestley i kuchnie popularne.

Berne, 6 lutego. Znany angielski pisarz

Maszyna piekleina w Zagrzebiu

Belgrad, 6 lutego. W klubie angielskim

Tajemnicze morderstwo.

Warszawa, 6 lutego. W Warszawie za-

W wyniku przeprowadzonych poszuki-

Jutro wielki wieczór koncertowy w Starym Teatrze.

Kraków, 6 lutego. Całe miasto pozostaje

Zainteresowanie wieczorem tym jest za-

Na zainteresowanie to wpływa również

Morderca skazany na śmierć.

Kraków, 6 lutego. Niemiecki Sąd Specjal-

Skoczeń w bestjałski sposób zamordowa-

KRONIKA

Jakie narodowości reprezentowane są w Warszawie.

Obszary wschodnie były oddawna zbior-

Obok zgora 1,3 milionów Polaków, któ-

Dalsza grupa stanowią Rosjanie, liczący

Ponadto kilkaset Kozaków kaukaskich,

Władze niemieckie umożliwiły tym wszy-

Zuchwały napad rabunkowy na drodze

Zamość, 6 lutego. Onegdaj dokonano na

Kasjer podjął w Oddziale Banku Emisyj-

Sprawca napadu bandyckiego jest śred-

Policja wdrożyła energiczny pościg za

NABOŻEŃSTWO ŻAŁOBNÉ ZA DUSZE

PRZYSTANEK BABICA PRZEMIANO-

(Jo) ADRESY APTEK DYŻURUJĄ-

(Jo) WYPADEK W CZASIE PRACY.

AUTO CIĘŻAROWE NAJECHAŁO NA

(Jo) TRUP NA MOŚCIE KOLEJOWYM.

(Jo) BÓJKA W SZKOLE. We środę ra-

WŁADYSŁAW BARCICKI.

WIZYTA

Powieść współczesna.

11)

Był przedewszystkiem głodny, gdyż duża

— Kłaniam się pięknie! — rzekł z nieta-

— Wracam właśnie z ploteczki! — za-

— Bardzo dobrze. Spałyśmy coś do jede-

zytorów, a uzupełnieniem programu będzie

Z uwagi na to, że impreza ta została za-

Wieczór koncertowy zostanie powtórzony

z nim stosunków.

Ponieważ kobieta jednak stanowczo od-

żyć według im właściwych zwyczajów i

Podobnie urozmaicone są poszczególne

Bezczelne nadużycie zaufania.

Kraków, 6 lutego. Jak nas informują,

Prosiła ona o posadę służącej a brak do-

Podająca się za Janinę Wierzyk dziew-

jemność panie znać, ale mam do nich dużo

— Ależ oczywiście, mamy dla pana na-

— Więcej bardzo dziękuję za już i pro-

— Za naszą przyszłą i coraz to szerszą

— Za naszą przyjaźń! — zawtórowały, a

— Uprowadzam pana jednak, że po wzo-

— Dobrze, zgadzam się bez zastrzeżeń, bo

Rozmowa potoczyła się wartkim prądem.

— Wspominałem panom, że przyjecha-

— O spadek! — wykrzyknęła panna

(Ciąg dalszy nastąpi).

